

УДК 336.132

DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.1.29>**Танклевська Н.С.**

доктор економічних наук, професор,
Державний вищий навчальний заклад
«Херсонський державний аграрний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2906-4051>

Tanklevska Nataliya

State Higher Educational Institution
"Kherson State Agrarian University"

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНУ

THE THEORETICAL BASIS FOR THE FORMATION OF THE FINANCIAL POLICY OF THE REGION'S ECONOMIC GROWTH

Узагальнено та уточнено теоретичний базис формування фінансової політики економічного зростання регіону. Визначено вплив фінансової політики на економічний розвиток регіону. Виявлено, що фінансова політика економічного зростання регіону не тільки структурована, а й системна, тобто пов'язана з усіма елементами загальної економічної та регіональної політики і раціонально взаємозалежна за своїми структурними елементами. Доведено, що стабільне економічне зростання регіону тісно пов'язане з місцевим економічним розвитком. Комплексність фінансової політики економічного зростання регіону припускає, що внесення виправлень у показники й механізми реалізації фінансової політики вимагає сценарної оцінки варіантів з урахуванням прямих і непрямих наслідків їхнього впливу на економіку регіону й окремих галузей і суб'єктів господарювання.

Ключові слова: фінансова політика, економічне зростання, регіон, регіональна політика, фіскальна політика, держава, політика.

Обобщены и уточнены теоретический базис формирования финансовой политики экономического роста региона. Определено влияние финансовой политики на экономическое развитие региона. Выявлено, что финансовая политика экономического роста региона не только структурирована, но и системная, то есть связана со всеми элементами общей и региональной политики и рационально взаимосвязана по своим структурными элементами. Доказано, что стабильный рост региона тесно связано с местным экономическим развитием. Комплексность финансовой политики экономического роста региона предполагает, что внесение поправок в показатели и механизмы реализации финансовой политики требует сценарной оценки вариантов с учетом прямых и косвенных последствий их влияния на экономику региона и отдельных отраслей и субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: финансовая политика, экономический рост, регион, региональная политика, фискальная политика, государство, политика.

The state's financial policy in the current conditions of market transformation is crucial for the development of both the national economy and its regions. The complications of the processes of economic transformation, the instability of their economic growth, the financial crisis and its negative effects have revealed that the existing financial policy is incapacitated and poorly effective, unable to respond adequately and in a timely manner to such events. The purpose of the article is to substantiate the conceptual approaches to the formation of the modern financial policy of the region's economic growth. The research used the appropriate scientific methods: deduction, monographic, analysis and synthesis. Modern development of financial theory is considered in conjunction with economic schools and theories and concepts. However, it was discovered that today the financial policy of the region's economic growth does not have a certain ideology and is situational, inconsistent and contradictory, since its new paradigm, which would have a modern methodological basis and take into account the dynamics and consequences of the market transformation of the economy, would not have formed yet an integrated system of organization of internal and external financial relations and effective methods of their regulation, adapted to the existing conditions of both the national economy and the regional one. Financial policy is a complex and multi-level category, which has different forms of manifestation, internal and external factors of formation. This necessitated the improvement of its theoretical interpretation as an imperative, theoretically and scientifically substantiated system of measures for the planning, organization, regulation and control of financial relations in the process of creation and use of financial resources of the state and economic entities. Awareness and practical comprehension of the problem allowed to scientifically designate a new paradigm of the financial policy of the economic growth of the region, which is based on the modern methodological basis, takes into account the dynamics, consequences and the existing conditions of a market economy. In developing the financial policy of economic growth of the regions, existing disproportions should be taken into account not only economic development of the country's regions, but also disproportions of economic growth.

Key words: financial policy, economic growth, region, regional policy, fiscal policy, state, policy.

Постановка проблеми. Сучасна фінансова політика держави в умовах ринкових та глобалізаційних перетворень виступає визначальною для розвитку як національної економіки, так й її регіонів. Ускладнення процесів економічних трансформацій, нестабільність їх економічного зростання, фінансова криза та її негативні наслідки виявили, що існуюча фінансова політика є недієздатною та низько ефективною, не в змозі адекватно і своєчасно реагувати на такі події. В свою чергу, економічне зростання є ключовою проблемою макроекономічної політики всіх країн світу.

При цьому, успішні регіони, які мають високий рівень доходів, стурбовані соціальними наслідками росту, водночас перед депресивними регіонами виникає цілком інше завдання щодо досягнення стійких довгострокових темпів економічного зростання. Це зумовлює неухильне зростання значущості теоретичного осягнення нових наукових підходів до формування й реалізації ефективної фінансової політики економічного зростання регіонів з метою забезпечення якісного розвитку регіонів, зміцнення їх експортного потенціалу та продовольчої безпеки, створення сприятливих умов життєдіяльності для теперішніх і наступних поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування та впровадження фінансової політики та її окремих складових були висвітлені такими відомими українськими вченими, як В. Алексійчук, В. Амбросов, В. Андрійчук, О. Гудзинський, О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Лайко, Ю. Лузан, І. Лукінов, М. Малік, О. Могильний, О. Непочатенко, Б. Пасхавер, П. Саблук, В. Синчак, Л. Худолій, А. Чупіс та ін. Питання економічного зростання регіонів є сферою наукових інтересів багатьох українських вчених, серед яких варто відзначити С. Белай, С. Білу, М. Гончаренко, М. Долішнього, А. Кузнєцова, О. Лебединську, В. Мамонову. Вони збагатили економічну науку фундаментальними ідеями, які стали фактором нових світоглядних орієнтацій. Під впливом їхніх досліджень суттєво змінилися уявлення про систему фінансування, фіскальну, страхову та регіональну політики, що ознаменувало новий етапний поворот у їх вивченні.

Сьогодні у фінансовій науці залишаються складними та багатоаспектними питаннями формування сучасної парадигми фінансової політики економічного зростання регіону, визначення принципів, факторів і закономірностей її впровадження з урахуванням необхідності вдосконалення суспільно-економічного відтворення. Така фінансова парадигма базується на сукупності концептуальних підходів до формування сучасної фінансової політики економічного зростання регіону.

Метою статті є визначення та обґрунтування теоретичного базису з формування сучасної фінансової політики економічного зростання регіону.

Виклад основних матеріалів та їх обґрунтування. Існуючі нині наукові погляди на фінансову політику недостатньо вивчають як внутрішні, так і зовнішні чинники її формування, а також різні форми прояву. Єдності думок у визначенні поняття фінансової політики дотепер не досягнуто й у середовищі сучасних економістів. Зокрема, Кемпбелл Р. Макконнелл і Стенлі Л. Брю сполучають поняття фінансово-бюджетної й фіскальної політики, визначаючи їх як зміни, внесені урядом до порядку державних витрат й оподаткування, спрямовані на забезпечення повної зайнятості й неінфляційного національного продукту [1; 2].

Очевидно, що фіскальна політика – важлива, але все-таки частина загальної фінансової політики, пов'язаної передусім з політикою в галузі державних доходів. Більш логічним виглядає визначення фінансової політики представниками марксистської школи, що вбачають у фінансовій політиці сукупність державних заходів щодо стабілізації фінансових ресурсів, їхнього розподілу й використання для здійснення державою її функцій, указуючи, що соціальна спрямованість й ефективність впливу фінансової політики на розвиток продуктивних сил і виробничих відносин визначаються об'єктивними закономірностями економічного розвитку, суспільно-політичним устроєм країни. Опарін В. трактує фінансову політику як комплекс дій і заходів, що здійснюються державою в межах наданих їй функцій та повноважень у сфері фінансової діяльності суб'єктів господарювання та фінансових інституцій, громадян і безпосередньо держави з метою вирішення певних завдань і досягнення поставлених цілей [3]; С. Юрій як сукупність фінансових (розподільчих і перерозподільчих) заходів, які держава здійснює через фінансову систему [4]; О. Василик – діяльність держави, підприємства щодо цілеспрямованого використання фінансів [5].

Тому на відміну від її традиційного вузького тлумачення як діяльності держави і підприємств щодо цілеспрямованого використання фінансових ресурсів [5], вважаємо доцільним здійснити теоретичну інтерпретації категорії «фінансова політика» шляхом її розширення і трактоване як імперативну, теоретично й науково обґрунтовану систему заходів щодо планування, організації, регулювання й контролю фінансових відносин у процесі формування та використання фінансових ресурсів держави та підприємств [6].

Узагальнення досягнень наукової думки у сфері державної фінансової політики, зорієнтованої на використання всієї сукупності категорій управління фінансовими відносинами (фінансового процесу, фінансового права, фінансів, фінансової системи, фінансового механізму, які становлять організаційно-економічний зміст фінансової політики), дозволили встановити, що фінансова політика – не тільки структурована, а й системна категорія, пов'язана з усіма елементами загальної економічної політики і раціонально взаємозалежна зі своїми структурними елементами. Особливість фінансової політики як науково-практичного поняття полягає в тому, що в ній одночасно поєднуються й рівноправно співіснують об'єктивне (незалежно від волі й свідомості людей) і суб'єктивні (імперативне, державно-вольове, організаційно-управлінське) начала.

Сучасний розвиток фінансової теорії розглядається у взаємозв'язку з економічними школами і теоріями, концепціями. Проте виявлено, що нині фінансова політика економічного зростання регіону не має певної ідеології і носить ситуативний, непослідовний та суперечливий характер, оскільки ще не сформувалася її нова парадигма, яка

б мала сучасне методологічне підґрунтя і враховувала б динаміку та наслідки ринкової трансформації економіки, передбачала б побудову цілісної системи організації внутрішніх і зовнішніх фінансових взаємовідносин та ефективних методів їх регулювання, адаптованих до існуючих умов як національної економіки так і регіональної.

Слід відзначити, що в економічній системі ринкового типу саме економічний розвиток регіону становить базис, на якому формуються первинні ресурсні та фінансові потоки, закладаються основи регіонального поділу праці та виробничої кооперації, утворюються стабільні зв'язки та взаємозалежності різноманітних видів відтворювальних циклів та соціально-економічних процесів. Саме місцевий економічний розвиток відтворює зв'язки, на основі яких формуються внутрішні регіональні та національні ринки, зміцнюється єдність національної економіки. Місцеве економічне зростання розглядається як стабільний, випереджаючий розвиток, як відтворення регіональної економіки на засадах інтенсивного розвитку, збільшення обсягів валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу. У широкому розумінні «місцеве економічне зростання» – це постійне зростання добробуту громадян, що проживають на території країни – в містах, селищах та селах [7].

Стабільне економічне зростання регіону тісно пов'язане з місцевим економічним розвитком, що й формує підґрунтя для економічного зростання на рівні міст, селищ, сіл. Місцевий економічний розвиток – це діяльність підприємств, суб'єктів господарювання на території регіону, органів місцевого самоврядування та інших зацікавлених сторін, спрямована на примноження економічних ресурсів громади, отримання позитивного соціально-економічного ефекту. Стабільний місцевий економічний розвиток надає можливості працевлаштування економічно активного населення в регіоні, є основою для підвищення добробуту місцевих мешканців, сприяє підвищенню якості життя на всій території країни [8].

Практичне осмислення такої проблеми дозволило науково означити нову парадигму фінансової політики, яка ґрунтується на відповідному базисі, розглядаючи її через призму метафізичного та діалектичного підходів, а також спираючись на позитивістський, герменевтичний, синергетичний та інші підходи до осмислення економічного зростання регіону та життя сучасного українського суспільства. Різні економічні школи і теорії, формують окремі сегменти фінансової науки. При цьому їх можна зобразити у вигляді двох базових блоків: в одному містяться теорії, що досліджують процес прийняття колективних рішень у державі, у другому – теорії, що базуються на економіці добробуту. У першому випадку йдеться про фінансову науку, орієнтовану на суспільний вибір, у другому випадку – на економіку добробуту. Але, незважаючи на це, в обох напрямках фінансової науки до об'єкта аналізу застосовується модель економічно раціональної поведінки індивіда (хоча з різним ступенем послідовності). Саме цим вони й відрізняються від «старих» наукових концепцій, у яких не так явно використовувалась ця модель. При цьому встановлено, що базові теоретичні засади побудови фінансової політики розвитку сільського господарства закладено у наукових доктринах економічної теорії, зокрема, неокласичної та інституціональної теорій [9].

Економічний зміст фінансової політики держави спирається на об'єктивність фінансових відносин, які покладено в її основу, а також на ступінь відповідності здійснюваної політики сучасним економічним законам, закономірностям розвитку фінансової системи і сформованим економічним реаліям. Якщо фінансова концепція і конкретні фінансові заходи не відповідають економічному базису, то така фінансова політика приречена на провал. Узагальнення наукових підходів до дослідження процесу реалізації фінансової політики, дало змогу встановити, що для досягнення економічного зростання регіону повинна бути забезпечена чітка взаємодія всіх видів фінансової політики і елементів фінансового механізму, зокрема його підсистем, фінансових важелів (фінансові норми і нормативи, ліміти і резерви, стимули, санкції), фінансових методів, правового, нормативного та інформаційного забезпечення.

Вплив на економічний розвиток регіону здійснюється через фінансовий інструментарій, який ґрунтується на відповідних структурних елементах фінансового механізму. Поєднання елементів фінансового механізму становить його «конструкцію», яка приводиться в дію встановленням кількісних параметрів кожної складової. При цьому дієвість фінансового інструментарію залежить від ефективності використання його окремих елементів. Враховуючи це, структуру фінансового інструментарію управління розвитком регіону доцільно поділяти на такі головні елементи: організаційну структуру управління фінансами в регіоні; чинну законодавчо-нормативну базу, яка регулює фінансове управління державними фінансами, фінансами підприємств та фінансами галузей; планів розвитку державних фінансів і підприємств; систему стимулів й обмежень фінансово-господарської діяльності на місцевому рівні; інструменти контролю за функціонуванням фінансів на всіх рівнях управління з метою подальшого удосконалення реалізації фінансової політики. Лише комплексне застосування всіх фінансових інструментів може забезпечити якісний динамічний економічний розвиток регіону.

З'ясовано, що фінансова політика економічного зростання регіону не тільки структурована, а й системна, тобто пов'язана з усіма елементами загальної економічної та регіональної політики і раціонально взаємозалежна за своїми структурними елементами. Звідси випливає необхідність комплексного, системного підходу до побудови і реалізації фінансової політики. Вона не може бути незмінною на різних етапах і циклах соціально-економічного розвитку як країни так і її окремих регіонів. Це передбачає періодичне введення у фінансову політику нових елементів, коригування або скасування колишніх.

Комплексність фінансової політики економічного зростання регіону припускає, що внесення виправлень у показники й механізми реалізації фінансової політики вимагає сценарної оцінки варіантів з урахуванням прямих і непрямих наслідків їхнього впливу на економіку регіону й окремих галузей і суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим уперше запропоновано поняття «фінансова політика економічного зростання регіону» як сукупність законодавчих, організаційних та соціально-економічних заходів державних і місцевих органів влади й управління, а також суб'єктів господарювання у сфері фінансових відносин, які базуються на науково-обґрунтованій концепції, що спрямована на досягнення запланованого динамічного економічного, соціального і екологічного ефектів на рівні окремого регіону.

Таким чином, тривалість періоду економічного зростання, достатня для підтвердження тенденції його стійких темпів, має становити не менш як два десятиліття [10], хоча й такий строк, особливо для територій з низькими стартовими умовами, може виявитися недостатнім для закріплення одержаних результатів. Сьогодні в Україні поки не сформована система факторів, які б забезпечили динамічні темпи зростання у поєднанні зі структурною трансформацією відповідної регіональної економіки. Основою такої трансформації має стати формування нової якості економічного зростання, абстрактною характеристикою якого є його кордони: якісний, кількісний, просторовий і часовий. Нова якість економічного зростання є вищим щаблем еволюції економічного розвитку, оптимізації співвідношення інтересів на всіх рівнях господарства як усередині країни, так і за її межами і тому потребує вивчення як в просторі, так і в часі. При розробці концепції нової якості економічного зростання регіонів мають враховуватись наявні диспропорції не просто економічного розвитку регіонів країни, а диспропорції економічного зростання, здійснювати акцент на посилення фінансового потенціалу [11; 12].

Висновки. Формування ефективної фінансової політики економічного зростання регіону вимагає аналізу методологічних підходів до цього процесу як різновиду економічного пізнання, оскільки фінансова політика як галузь економіки утворює єдиний

комплекс з наукою та, відповідно, використовує методи, що забезпечують науковий супровід вирішення її актуальних проблем. Усвідомлення і практичне осмислення проблеми дозволило науково означити нову парадигму фінансової політики економічного зростання регіону, яка ґрунтується на сучасному методологічному базисі, враховує динаміку, наслідки та існуючі умови ринкової економіки, передбачає побудову цілісної системи організації та регулювання внутрішніх і зовнішніх фінансових відносин, розглядаючи її через призму метафізичного та діалектичного підходів, а також спираючись на позитивістський, герменевтичний, синергетичний та інші підходи до осмислення економічного життя сучасного українського суспільства. Встановлено, що базові теоретичні засади побудови фінансової політики закладено у наукових доктринах економічної теорії, зокрема неокласичної та інституціональної теорій. При розробці фінансової політики економічного зростання регіонів мають враховуватись наявні диспропорції не просто економічного розвитку регіонів країни, а диспропорції економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Жанс Э. История экономической мысли XX века. Москва : Ин-т литературы, 1959. 572 с.
2. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: [Монографія]. Херсон : Айлант, 2015. 184 с.
3. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): [Навч. посіб.]. Київ : КНЕУ, 1999. 164 с.
4. Юрій С.І., Бескид Й.М., Дем'янишин В.Г. та ін. Бюджетна система. Вишкіл студії: [Навчальний посібник]. Київ : КНЕУ, 2004. 864 с.
5. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: [Підручник]. Київ : НІОС, 2002. 608 с.
6. Танклевська Н.С. Основні підходи щодо удосконалення фінансової політики. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Економіка АПК*. 2009. № 16(1). С. 40–44.
7. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні. С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір, В.І. Жук [та ін.]. Київ : НІСД, 2013. 54 с.
8. Мельник В.В. Теоретичні засади соціально-економічного розвитку регіону як складник державного регулювання економіки. *Економіка і суспільство*. 2018. № 17. С. 125–130.
9. Танклевська Н.С. Удосконалення державної фінансової політики. *Науково-теоретичний економічний журнал «Продуктивні сили України»*. 2009. № 1(005). С. 56–61.
10. Танклевська Н.С. Основи формування фінансової безпеки функціонування сільського господарства як базису економічного розвитку країни. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України, Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»*. 2015. Вип. 222. С. 15–20.
11. Сімків Л.Є. Диспропорції економічного зростання в регіонах України. *Регіональна економіка*. 2015. № 2. С. 30–36.
12. Tanlevska N., Miroshnichenko V. Theoretical basis of managing of enterprises' financial potential on the basis of anti-crisis management. *Електронне наукове фахове видання Agricultural and Recourse Economics: International Scientific E-Journal*. 2019. № 2. Vol. 5, p. 51–61.

References:

1. Zhans É. (1959) Ystoryya ékonomycheskoy mysly XX veka [History of 20th Century Economic Thought]. Moskva: Yn-t lyteratury, 572 s.
2. Tanklevs'ka N.S., Karnaushenko A.S. (2015) Rozvytok finansuvannya innovatsiynoyi diyal'nosti sil'skohospodars'kykh pidpryyemstv: [Monohrafiya] [Development of financing of innovative activity of agricultural enterprises]. Kherson: Aylant, 184 s.
3. Oparin V.M. (1999) Finansy (zahal'na teoriya) [Navch. posib.] [Finance (General Theory)]. Kyiv: KNEU, 164 s.
4. Yuriy S.I., Beskyd Y.M., Dem'yanyshyn V.H. ta in. (2004) Byudzhetna systema [Budget system]. Vyshkil studiyi [Navchal'nyy posibnyk]. Kyiv: KNEU, 864 s.
5. Vasylyk O.D., Pavlyuk K.V. (2002) Derzhavni finansy Ukrayiny [Public Finance of Ukraine]. Kyiv: NIOS, 608 s.
6. Tanklevs'ka N.S. (2009) Osnovni pidkhody shchodo udoskonalennya finansovoyi polityky [Basic approaches to improving financial policy]. *Visnyk L'viv's'koho natsional'noho ahrarnoho uni-versytetu. Ekonomika APK*. № 16(1). S. 40–44.

7. Stymuluvannya ekonomichnoho zrostannya na mistsevomu rivni [Stimulating economic growth at the local level]. S.O. Bila, O.V. Shevchenko, M.O. Kushnir, V.I. Zhuk [ta in.]. (2013) Kyiv: NISD, 54 s.

8. Mel'nyk V.V. (2018) Teoretychni zasady sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehionu yak skladnyk derzhavnogo rehulyuvannya ekonomiky [Theoretical foundations of socio-economic development of the region as a component of state regulation of the economy]. *Ekonomika i suspil'stvo*. № 17. S. 125–130.

9. Tanklevs'ka N.S. (2009) Udoskonalennya derzhavnoi finansovoi polityky [Improving public financial policy]. *Naukovo-teoretychnyy ekonomichnyy zhurnal «Produktyvni syly Ukrainy»*. № 1(005). S. 56–61.

10. Tanklevs'ka N.S. (2015) Osnovy formuvannya finansovoi bezpeky funktsionuvannya sil's'ko-ho gospodarstva yak bazysu ekonomichnoho rozvytku krayiny [Fundamentals of formation of financial security of functioning of agriculture as a basis of economic development of the country]. *Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy, Seriya «Ekonomika, ahraryny menedzhment, biznes»*. Vyp. 222. S. 15–20.

11. Simkiv L.Ye. (2015) Dysproportsiyi ekonomichnoho zrostannya v rehionakh Ukrainy [Disparities of economic growth in regions of Ukraine]. *Rehional'na ekonomika*. № 2. S. 30–36.

12. Tanlevska N., Miroshnichenko V. (2019) Theoretical basis of managing of enterprises' financial potential on the basis of anti-crisis management [Theoretical basis of enterprise management' financial potential on the basis of anti-crisis management]. *Agricultural and Recourse Economics: International Scientific E-Journal*. № 2. Vol. 5, p. 51–61.
